

семантико-синтаксичні відношення у яких розгортаються в одному часовому вимірі або поза часовою локалізацією. Також засвідчується різномірна організація розглядуваних речень за ознакою смислового наповнення їхніх складників.

Ключові слова: складнопідрядне речення з підрядним відповідності, речення елементарної будови, багатокомпонентні (поліпредикативні) конструкції, структурно-граматична організація, семантико-синтаксичне наповнення.

Available 24 September 2013.

Olga Krynytska

УДК 811.161.2'371: 81'42

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ
НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ МОВИ
(на матеріалі української модерної драми початку ХХ століття)**

Realization of the communicative strategies at syntactical linguistic level is investigated. Linguistic means of the communicative intention expression are found out in the area of structural and communicative syntax. Pragmatic potential of the syntactical linguistic units is disclosed.

Keywords: communicative strategy, communicative tactic, communicative motion, intention, illocution, interpretation, sentence, utterance, theme, rheme.

Глобальний намір мовця, що визначає його стратегію спілкування, пов'язаний насамперед із когнітивними процесами, досягненням немовних цілей засобами постановки і розв'язання другорядних (тактичних, проміжних) завдань. Останні зумовлюють мовну регуляцію діяльності комунікантів, є «свого роду межами, кордонами, які визначають вербальний вибір, тип мовленнєвої поведінки» [Иссерс 2003: 59].

Прагматичні одиниці спілкування – комунікативні стратегії (КС), комунікативні тактики (КТ) і комунікативні ходи (КХ), на нашу думку, здатні реалізуватися мовними засобами усіх лінгвістичних рівнів, причому «функції одиниць одного рівня мови завжди виявляються на більш високому рівні» [Бондарко 1973: 29]. Так, лінгвальні одиниці мовної системи – фонеми, морфеми, лексеми – беруть участь у формуванні мовлення тільки через синтаксис. Синтаксис – це ступінь граматичної будови мови, на якому формується зв'язне мовлення. Відповідно, синтаксис як наука вивчає засоби і способи побудови зв'язного мовлення і насамперед його комунікативних одиниць – висловлень [Золотова 1998: 36-37]. Висловлення у мовленні співвідноситься із реченням як одиницею синтаксичного рівня мовної системи і відрізняється від нього актуалізованістю комунікативної функції. На думку А. Загнітка, висловлення – це актуалізоване речення, тобто релятивізоване щодо мовця і слухача, комунікативного акту, мовленнєвого і немовленнєвого контексту нееліптичне утворення, взяте безвідносно до мовленнєвого і контекстного оточення та ситуативно-прагматичних завдань [Загнітко 2001: 311-312].

Реалізуючись у мовленні як комунікативна одиниця, речення, на думку Н. Гуйванюк, оформлюється відповідно до певного комунікативного задуму, тобто його граматична структура підпорядкована меті повідомлення, а пристосування граматичної структури речення до комунікативних потреб мовця у певній ситуації мовлення є його актуальним членуванням [Гуйванюк 2007: 222]. Як зазначає А. Загнітко, необхідною й обов'язковою ознакою кожного речення є його комунікативно-інтенційний зміст, спрямований на вирішення певного мовного завдання у спілкуванні [Загнітко 2001: 123].

Досліджуючи різні аспекти реалізації комунікативної функції засобами синтаксичного мовного рівня, прагматичну основу синтаксису доводить зараз багато вчених. Так, об'єктами наукового розгляду є синтаксичні закономірності окремих типів дискурсу [Загнітко 2001], комунікативно-інтенційний зміст парцельованих речень [Шабат-Савка 2008], риторичні запитання як форма агресивної мовленнєвої поведінки [Шатуновський 2004], спонукальні

речення у прагматистичному аспекті [Нарушевич-Васильєва 2001] тощо. Як справедливо зауважує Г. Золотова, «оскільки призначення мови – бути засобом спілкування – реалізується через синтаксис, комунікативність – одна із суттєвих властивостей синтаксису» [Золотова 1998: 45]. У цьому контексті **актуальним** є питання потенціалу одиниць синтаксичного мовного рівня при реалізації прагматичних одиниць спілкування. У зв'язку з цим **метою** статті є розкриття особливостей реалізації комунікативних стратегій на синтаксичному рівні мови. Поставлена мета передбачає розв'язання таких основних завдань: 1) розглянути розгортання прагматичних одиниць спілкування на синтаксичному мовному рівні; 2) виявити синтаксичні мовні засоби втілення комунікативного задуму; 3) дослідити прагматичний потенціал мовних засобів синтаксичного рівня у комунікативній взаємодії.

На матеріалі фрагментів художнього діалогу драм обґрунтуємо, що діапазон інтенційно зумовлених синтаксичних явищ у комунікації є досить широким. Інтенція як джерело комунікативних потреб людини у певній ситуації мовлення визначає формальне синтаксичне втілення мовленнєвого акту, «формує функціональну та змістову перспективу, що певним чином зумовлює і прагматику відбору синтаксичних одиниць, вибудовує чітку стратегію і тактику процесу спілкування» [Шабат-Савка 2008: 462].

На нашу думку, синтаксична роль членів речення та синтаксичні зв'язки між ними є визначальними при реалізації інтенцій. Так, виразним синтаксичним маркером іллокуції мовця є перегрупування у реченні встановлених попередньо синтаксичних відношень, що є переломним моментом під час діалогу, маніфестує зміну КТ мовця і дозволяє йому нейтралізувати дію невдалого КХ, повернути розмову у вигідному для себе напрямі. Наприклад:

Корній (хрипло, голосно). Ну, а тепер весь квит на моє полотно... На полотно. Ну?

Мулен(розтертяно). На полотно?

Рита хутко підіймається й напружено застигає.

Корній. Так, на моє полотно. Не варте?.. Програю, ваше полотно і... Чорна Пантера.

Виграю... моє полотно... і... Чорна Пантера.

Рита (гордо). Чорна Пантера не програється! Я йду з Муленом. Ходім!

Корній (тихо). Я не скінчив же... Я хотів сказати: і Чорна Пантера буде вільною. Вона може й тоді піти з Муленом. (До Мулена). Ну? (Винниченко 1991: 301).

Включення суб'єкта до складу іншої предикативної групи (*Чорна Пантера моя* → *Чорна Пантера буде вільною*) переорієнтовує ілокутивний вектор КХ на іншу ціль, неконгруентну з першою (що була визначена початковими синтаксичними зв'язками), але більш релевантну щодо глобального, стратегічного, наміру героя – *визволити Риту від зобов'язань перед Муленом*. Протиріччя, що виникають зі зміною синтаксичної організації висловлення, виявляють прихований мотив мовця (*Корній хоче повернути Риту*), яким він жертвує заради іншої мети (*Корній хоче звільнити Риту*), і встановлюють пріоритет цілей персонажа, експлікують його внутрішній конфлікт. Порівняймо також:

Вона. Нам треба визволити Пєроцького Андре!

Темно. Тихо. Одхитуюсь. Мовчу.

Вона. Я знаю. Важко. Але зрозумійте, що на вашу дорогу впаде цей труп. І на мою до вас. ... І я не можу, я не можу, щоб він ще ліг між нами трупом. Він мусить одійти од нас живий. Невже ви зможете?

Я. Що?

Вона. Переступити через труп до мене?

Я (хрипко). Я спробую...

Вона. Що?..

Я. Урятувати цього трупа (Куліш 2001: 276).

Закон узгодження реплік за ілокутивною функцією передбачає імплікацію, зумовлену синтаксичним прийомом вживання неінгерентної теми [Янко 1999: 45] у висловленні героя: *Я спробую... переступити через труп до тебе*. Виявлена імплікація вступає в суперечність із

наступним КХ уточнення, який змінює ілокутивний орієнтир висловлення мовця на протилежний: *Я спробую... урятувати цього трупа*. В такий спосіб відкривається для спостереження арена внутрішньої боротьби героя: вірність революції підштовхує його вбити ворога, ніжні почуття до дівчини спонукають виконати її прохання врятувати його. Синтаксичне перегруповання у межах висловлення виокремлює проміжні цілі героя і встановлює їх пріоритетність, окреслюючи стратегічний напрям поведінки персонажа.

Для реалізації стратегічного задуму знаковим є тип підрядного зв'язку між частинами складного речення, який визначає напрям кодування й інтерпретації КХ мовця. Порівняймо:

Дівчина. Я хочу сказати, що я не буду мучити тебе, а в нагороду за минуле я тобі обіцяю, що я не буду допитуватись ні про що. Коли побачу, що ти вже перестав мене любити...

Хлопець. От, знов!..

Дівчина (утримує його руку). Ні, ні, я не про те... я тоді обіцяю тобі не допитуватись ні про що, я се побачу сама і мовчки піду собі геть (Українка Леся 1952: 120).

Складнопідрядне речення умови, релевантне для конситуації, завдяки поліфункційності сполучного слова *коли* є омонімічним зі складнопідрядним реченням часу і відповідає задуму адресанта саме у другій інтерпретації. Трансформація *умовного* зв'язку простих речень *часовим* переводить значення підрядної частини з гіпотетичного в дійсне, і вона набуває відтінку істинного, а не ймовірного. Порівняймо:

- смислові відношення умови: *Коли побачу, що ти вже перестав мене любити...* (= *Якщо ти перестанеш мене любити...*), *я тоді* (= *в такому разі*) *обіцяю тобі не допитуватись ні про що, я се побачу сама і мовчки піду собі геть*.

- смислові відношення часу: *Коли побачу, що ти вже перестав мене любити...* (= *Тоді, коли ти перестанеш мене любити...*), *я тоді* (= *в той момент*) *обіцяю тобі не допитуватись ні про що, я се побачу сама і мовчки піду собі геть*.

Аналізований КХ Дівчини обслуговує КС ухилення, уникнення контакту зі співрозмовником. Деформація семантичних зв'язків між частинами складного речення веде також до розчеплення значення обставинного слова *тоді*, що підкріплює ілокутивну силу висловлення аналізованого КХ. Як бачимо, синтаксична роль і синтаксичні зв'язки у реченні й між частинами складного речення є важливими при втіленні задуму мовця.

Суттєвим також є внесок комунікативної структури речення (тема – рема) у семантику та прагматику одиниць спілкування, адже «комунікативна стратегія є результатом спеціального замислу мовця, коли за рахунок нестандартного розміщення компонентів речення один щодо одного досягаються особливі семантичні ефекти» [Янко 1999: 28]. Так, порушення принципу тема-рема-тичної прогресії, за яким нова інформація вводиться на тлі старої, відомої, що забезпечується об'єктивним, прямим порядком слів і способом розміщення компонентів висловлення – від теми до реми, призводить до посиленого акцентування рема-тичного компонента речення і створює особливу комунікативну напругу. Порівняймо:

Чоловік. Скажи мені, чого ти хочеш. Я все зроблю для тебе.

Жінка. Волі... єдиної я волі хочу.

Чоловік. Ти полюбила кого-небудь?..

Жінка. Нікого я не полюбила й не люблю. Але з тобою мушу розлучитись, щоб розкувати душу (Олесь 1990: 122).

Висунення реми у КХ Жінки не лише виділяє нову, актуальну, інформацію, але й надає висловленням емоційної виразності, сприяє передачі чуттєвого стану дійової особи. Рецесія теми (відхід активованої іменної групи – займенника *я* – з початкової тематизованої позиції) та дислокація складної реми сигналізують про те, що «увага адресата має бути зосереджена на події в цілому» [Янко 1999: 48]. За рахунок нестандартного порядку слів у реченні (інверсії) збільшується ілокутивна сила комунікативних ходів.

Дієвим стратегічним прийомом, реалізованим засобами комунікативного синтаксису, є розміщення реми в позиції теми, що дозволяє подавати нове як старе, відоме, онтологізуючи

його в комунікативній ситуації. Такий прийом застосовується у маніпулятивних комунікативних ходах з метою невимушеного впровадження у свідомість співрозмовника певних фактів для стимулювання його зацікавленості, як-от:

Нещадим. І не кажіть, не чую. Я вертаюсь тільки з вами. Без вас, без вашого благословення ми не підем у наступ.

Зіновій (швидко). Ви наступаєте?

Нещадим. Да, да. От якраз про це на бенкеті й поговоримо. Щоб разом наступать (Дніпровський 1985: 153).

Подання нової інформації як теми, у вигляді актуалізованих спільних знань модалізує цю «порцію» повідомлення як реальну, безсумнівну й достовірну, таку, що відповідає дійсності. Найчастіше в такий спосіб передаються неправдиві дані, що мають на меті дезінформувати комунікативного партнера, обманути його.

Матеріал дослідження показує, що тематизація реми також дієва при КТ *випитуювання* з метою вивідування прихованих фактів. Онтологізуючи сумнівну інформацію шляхом маскування її під тему, мовець зміщує з неї головну увагу слухача, яка, природно, припадає на рему, на нове. Адресат, таким чином, опиняється в комунікативній пастці, оскільки перед ним насправді дві реми – явна і прихована. Підтвердження тематичного статусу прихованої реми приводить адресата до комунікативного колапсу. Порівняймо:

Любов. Ах, тьотю Ліно, хоч я й дурна тепер, та ще не до кінця, і мене не так легко одурити.

Олімпіада Іванівна (опустивши очі). Та хто ж тебе дурить?

Любов. Не соромтесь, я знаю, у вас добрі заміри: блаженна лож... Тільки шкода, користі мало. Я знаю, коли діло до морфію доходить, то вже кепська справа.

Олімпіада Іванівна. То тобі причулося!

Любов. Що причулося? Ну, от і проговорились. Ех, конспіратор з вас!.. (Українка Леся 1952: 82).

Помістивши сумнівний факт (*морфій*) у тематичну позицію, Любов отримала підтвердження його істинності – *Олімпіада Іванівна визнала онтологічний статус вказаного факту, а отже, його правдивість*. Такий самий прийом забезпечив успіх на певному етапі розгортання стратегічної лінії жандарму Сталинському при допиті арештованої Ніни у драмі В. Винниченка «Гріх». Мовець переводить в тематичну позицію компрометуючий факт («*знайомство з Буначенком*») у висловленні з ремою уточнення «формальних відомостей» і отримує підтвердження достовірності теми, а отже, й компромат на співрозмовницю:

Сталинський (посміхаючись.) ...Як же я вас випущу, коли я не можу пустих формальних відомостей записати? Наприклад, я й досі не знаю, коли ви подружились.

Ніна. Ну, три роки.<...>

Сталинський Але подружились ви ще до знайомства з Михайлом Буначенком?

Ніна. З Буначенком? Ні, ми познайомилися з Буна... (Злякано замовкає) (Винниченко 1991: 498).

Прийом тематизації «викривальної» реми лежить в основі КТ *переакцентування*, яка вибудовується на ілюзії «безпечності», що дозволяє комуніканту послабити обережність співрозмовника й непомітно коректувати його світобачення. Успішність цієї тактики спричиняє повторне застосування жандармом її маніпулятивного прийому у подальшому розгортанні діалогічної взаємодії героїв:

Сталинський. ...Наприклад, мені треба чисто таку... пусу справочку: за скільки день до того, як у вас в квартирі була друкарня, ви з вашим чоловіком їздили у Миронівку.

Ніна. Вибачайте. У нас ніякої друкарні не було.

Сталинський. Ах, простіть, я не так висловився. Як ми прийшли до вас на квартиру, за скільки день до того ви виїхали? (Винниченко 1991: 498).

«Викривальна» рема, замаскована у темі КХ жандарма як спільна пресупозиція, створює для співрозмовниці комунікативну пастку, проте попередній комунікативний досвід допомагає героїні її уникнути.

Можливості комунікативної структури речення при передачі смислу демонструються із застосуванням неінгерентної теми – все речення виступає єдиною ремою щодо неіснуючої у його складі теми. Як зазначає Т.Янко, «рема у цьому випадку – щось більше, ніж просто рема, оскільки виступає наслідком тих семантичних і логічних відношень – причинно-наслідкових, пояснювальних, визначальних та ін. – які існують між реченням і попереднім контекстом» [Янко 1999: 49]. Синтаксичні структури з неінгерентною темою співвідносні з парцеляцією як функційно-синтаксичним явищем, що «спрямоване на актуалізацію інформації, наявної в окремому компоненті простого речення, надання окремій предикативній підрядній частині комунікативної самостійності, виокремлення ремних компонентів й утворення градаційного ряду останніх» [Загнітко 2003]. Такий спосіб мовленнєвого оформлення думки зумовлений, як вважає С. Шабат-Савка, комунікативним задумом, оскільки застосовують парцеляцію для підкреслення емоційної наснаги висловлення, порушення звичних інтонаційно-синтагматичних моделей у певній мовленнєвій ситуації з конкретною метою [Шабат-Савка 2008: 464]. Комунікативні інтенції в таких конструкціях передають модальність мовця, яка полягає в акцентуванні кожного елемента висловлення, в динамічності повідомлюваної думки. Наприклад:

Мірра (з тривогою і страхом дивиться на нього). Арончику, любий, ти таки, здається, хворий. Очі блискучі, лице горить. Ну, так, розуміється, у тебе гарячка!

Арон (одхиляючись). Я не хворий, Мірро, а правду й серйозно тобі кажу, я женюся з Натюю. Це вона тільки що була тут. З братом, з моїм учнем. Он там сиділа (Винниченко 1997: 83).

Комунікативна структура виділених синтаксичних конструкцій наслідую комунікативні особливості повного речення, виражаючи відношення цих повідомлень до контексту. Вилучення теми з комунікативного складу речення є способом імпліцитного вираження перформативних значень, оскільки при встановленні логічного зв'язку служить для передачі ілюктивних значень «пояснюю», «уточнюю» «роблю висновок» тощо [Янко 1999: 43]. Виокремлені у тексті парцеляти – частини простого або складного речення, утворені при його членуванні на кілька висловлень у зв'язку з певною комунікативною ідеєю [Загнітко 2001: 526] – не тільки емоційно й експресивно виділяють певну інформацію, а й застосовуються при обґрунтуванні стану речей, обслуговуючи КС *переконання*.

Окрім комунікативної структури речення, основними його параметрами, які вносять додаткову інформацію та актуалізуються в художньому тексті, є його довжина і структура. У драматургійному тексті, який є імітацією розмовного стилю, переважають прості короткі (до 10 слів) речення. Це зумовлено особливістю людської оперативної пам'яті, обсяг якої обмежений при сприйнятті глибини речення, кількості вузлів у ньому, що приблизно відповідають кількості предикативних і напівпредикативних одиниць [Кухаренко 2004: 64].

Відображаючи дієво-динамічний характер художнього діалогу, короткі речення передають напружений емоційно-вольовий стан мовця, категоричність, безапеляційність його повідомлень. Вживання коротких речень комунікантом і відсутність мітигаторів свідчить про нехтування інтересами співрозмовника, порушення принципу ввічливості, що є синтаксичним маркером авторитарного дискурсу [Крючкова 2001: 112]. Простежмо у драмі:

Антипович. А, боже, боже! З самого ранку. Годі, Тимофій Наумович.

Лобкович. Сьогодні свято, Антипович. Чуєш? Люди он радіють, видзвонюють. От і я радію. У мене теж свято. (Б'є кулаком по столу, випростується). Годі! Чуєш, я тобі кажу: годі! Кінець. Знять догляд з Родіона. Знять. Нічого не треба. Годі. (Встає і ніби струшує щось з плечей, випростується). О! Годі! Вільний. Що хоч, будь ласка. Не торкається. (Майже кричить). Нема вини моєї! Чуєш ти?! Нема. Доки то буде? Давай сюди. Налий. Налий, кажу! Швидше! Я з вами тепер... (Винниченко 1991: 427).

Різке, подекуди граничне, скорочення довжини речень, застосоване у наведених мовленнєвих актах персонажів, вживання парцелятивів, еліптичних, усічених та обірваних конструкцій зумовлює високу акцентну, інтонаційну, смислову концентрацію при передачі афективних повідомлень. Не припускаючи будь-якої варіативності, короткі речення

створюють жорсткий ритм висловлень, надають мовленню героя згубності та надмірної емоційної експресії, увиразнюючи ілюктивну функцію його КХ та їх інтонаційний контур.

Матеріал проведеного дослідження показує, що обірвані речення застосовують також при КС *натяку* для імпліцитного подання незручної для адресанта чи неприємної для адресата інформації. Порівняймо:

Марта. ... З дому вигнала вас ваша мама за ваше, як каже вона – «на вигоні вінчане одруження». Одиуралися «невінчаной» вас люди, пальцями показують... Небо розвалюється над вашою головою...

Марія. Я вас, Марто...

Марта. Але цього мало йому... Ще він, ще...

Марія (тривожно). Що-о?

Марта. І вона, Клара... Хе-хе... вірна подруга ваша... І ви теж... Нащо ви їм дозволили удвох у гори йти? (Мовчанка) (Карпенко 1997: 37).

Тут усічення синтаксичних конструкцій маніфестує, на нашу думку, особливу комунікативну організацію речень – здійснюється експлікація теми і маскування реми. Латентний рематичний компонент висловлень імплікується шляхом уведення теми: на основі відомих та фонових знань зринають нові факти, однак – у позавербальному вимірі. Обірвані речення, передаючи актуальну інформацію, роблять це особливим, щадливим, чином і спроможні реалізувати одночасно дві інтенції – *повідомлення* і *співчуття*.

Отже, реалізація КС передбачає застосування широкого спектру засобів синтаксичного лінгвістичного рівня, які перебувають в компетенції як структурного, так і комунікативного синтаксису. Синтаксичні зв'язки у реченні та смислові відношення між частинами складного речення є визначальними при реалізації інтенцій: зміна рольових відношень між членами речення або типу підрядного зв'язку у складному реченні реалізує інший, часом протилежний, задум мовця, дозволяє йому нейтралізувати невдалий КХ.

Вагомим при розгортанні КС є внесок комунікативної структури речення. Зокрема, рецесія теми створює комунікативну напругу, надає висловленням експресії. Дислокація складної реми (що в структурному синтаксисі корелює з поняттям інверсії) зосереджує увагу адресата на події в цілому й увиразнює рематичний компонент речення. Тематизація реми застосовується у маніпулятивних КТ для отримання прихованих фактів або зміни поведінки співрозмовника. Неінгерентна тема (парцеляція) динамізує висловлення, створює жорстку тональність спілкування і призводить до ескалації конфлікту. Експлікація теми і маскування реми (обриви, еліпсис) сприяє встановленню емпатії мовців у КТ *натяку* чи *співчуття*.

Перелічені засоби, звичайно ж, не вичерпують всіх можливостей синтаксичного рівня мови у реалізації КС. Як показує матеріал дослідження, вагомими у плані вираження інтенції мовця є риторичні фігури (запитання та оклики), апелятиви, поширення речень за рахунок однорідних членів, уведення в репліку «чужого» голосу (т.зв. діалогічна цитата), та ін. Вивчення їх прагматичного потенціалу у спілкуванні є **перспективною** подальших розвідок.

References

Бондарко 1973: Бондарко, А.В. О некоторых аспектах функционального анализа грамматических явлений [Текст] / А. В. Бондарко // Функциональный анализ грамматических категорий : Сборник научных трудов. – Ленингр. : Изд-во Ленингр. гос. пед. ин-та им. А.И. Герцена, 1973. – С. 5-31.

Гуйванюк 2007: Гуйванюк, Н.В. Перспективи сучасної комунікативної граматики [Текст] / Н. В. Гуйванюк // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 321-322. Слов'янська філологія : Зб. наук, праць. – Ч. : Рута, 2007. – С. 222-228.

Загнітко 2007: Загнітко, А.П. Сучасний політичний газетний дискурс : риторика і синтаксис [Текст] / А. П. Загнітко // Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка : МОВА. – Т. 16. – Донецьк, 2007. – С. 5-19.

Загнітко 2003: Загнітко, А.П. Структурно-граматичні і функціонально-семантичні різновиди українських синтаксичних інновацій [Електронний ресурс] / Анатолій Загнітко //

Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 4 – Донецьк : Східний видавничий дім. – 2003. – 284 с. – (Бібліотека «Віртуальна Русь»). – Режим доступу : <http://ruthenia.info/txt/donvisn/t4/03.html>. – Назва з екрана.

Загнітко 2001: Загнітко, А.П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис : Монографія [Текст] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.

Золотова 1998: Золотова, Г.А. Коммуникативная грамматика русского языка [общ. ред. д. ф. н. Золотова, Г.А.] [Текст] / Г. А. Золотова, Н. К. Оніпенко, М. Ю. Сидорова. – М. : Изд-во МГУ им. Ломоносова, 1998. – 528 с.

Иссерс 2003: Иссерс, О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи [Текст] / О. С. Иссерс. – М. : УРСС, 2003. – 286 с.

Крючкова 2001: Крючкова, П.Г. Лексичні та граматичні маркери авторитарного дискурсу [Текст] / П. Г. Крючкова // Проблеми семантики слова, речення та тексту : Зб. наукових статей КДЛУ. – К. : Вид. центр КДЛУ, 2001. – Вип. 5. – С. 109-113.

Кухаренко 2004: Кухаренко, В.А. Інтерпретація тексту [Текст] / В. А. Кухаренко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. – 272 с.

Нарушевич-Васильєва 2001: Нарушевич-Васильєва, О.В. Система засобів вираження функцій спонукальності в сучасній українській мові (прагмалінгвістичний аспект) [Текст] / О. В. Нарушевич-Васильєва // Мова. – Вип. № 5-6. – Одеса : Астропринт, 2001. – С. 70-76.

Шабат-Савка 2008: Шабат-Савка, С. Комунікативно-інтенційний зміст парцельованих конструкцій у «Щоденнику Страченої» Марії Матіос [Текст] / Світлана Шабат-Савка // Науковий вісник Чернівецького університету. – Слов'янська філологія – Вип. 394-398. – Чернівці, 2008. – С. 462-469.

Шатуновский 2004: Шатуновский, И.Б. Риторические вопросы как форма агрессивного речевого поведения [Текст] / И. Б. Шатуновский // Агрессия в языке и речи : Сборник науч. статей [Сост. и отв. ред. И. А. Шаронов]. – М. : РГГУ, 2004. – С. 19-37.

Янко 1999: Янко, Т.Е. О понятиях коммуникативной структуры и коммуникативной стратегии [Текст] / Т. Е. Янко // Вопросы языкознания. – 1999. – № 4. – С. 28-53.

Sources and Abbreviations

Винниченко 1991: Винниченко, В. Вибрані п'єси [Текст] / Володимир Винниченко. – К. : Мистецтво, 1991. – 605 с.

Винниченко 1997: Винниченко, В. Пісня Ізраїля [Текст] / Володимир Винниченко // Близнята ще зустрінуться. Антологія драматургії української діаспори / Упор. Л. Залеська-Онишкевич. – Київ-Львів : Вид-во “Час”, 1997. – С. 54-144.

Дніпровський 1985: Дніпровський, І. Яблуневий полон : Вибрані твори [Текст] / Іван Дніпровський. – К. : Дніпро, 1985. – 359 с.

Карпенко 1997: Карпенко, Є. Едельвейс // Близнята ще зустрінуться. Антологія драматургії української діаспори [Текст] / Єлисей Карпенко, упор. Л. Залеська-Онишкевич. – Київ-Львів : Вид-во “Час”, 1997. – С. 33-53.

Куліш 2001: Куліш, М. П'єси [Текст] / Микола Куліш. – К. : Наук. думка, 2001. – 368 с.

Олесь 1990: Олесь, О. Твори : В 2 т. [Текст] / Олександр Олесь. – К. : Дніпро, 1990. – Т. 2 : Драматичні твори. Проза. Переклади. – 683 с.

Українка Леся 1952: Українка, Леся. Зібрання творів : У 5-ти т. [Текст] / Леся Українка. – Т. 3. – К. : Наук. думка, 1952. – 400 с.

Розглянуто реалізацію комунікативних стратегій на синтаксичному мовному рівні, виявлено мовні засоби втілення комунікативного задуму у площині структурного і комунікативного синтаксису, встановлено їх прагматичний потенціал у спілкуванні.

Ключові слова: комунікативна стратегія, комунікативна тактика, комунікативний хід, інтенція, іллокуція, інтерпретація, речення, висловлення, тема, рема.

Available 27 September 2013.